

C: 2007/evro-korektiv

Евроинтеграцията - рационален коректив на стихийната глобализация

Кирил Кертиков

Въведение

В следващото изложени се прави скромен опит за експлициране и аргументиране на следните тези:

1. Глобализацията **не е процес**, протичащ в последните десетилетия. Той има своя предистория. (Предлага се опит за негова периодизация.)
2. В изтъкнатия смисъл, когато се използва понятието глобализация, необходимо е изрично да се конкретизира, че става дума за **неговия съвременен етап**.
3. Този етап се характеризира с някои девиантни прояви и антиглобалистичната съпротива срещу него е свързана с критиката на някои между тях.
4. В научен план необходимо е да бъдат разкрити освен съдържанието, но така също и скритата вътрешна същност на евроинтеграцията. В изложения контекст се лансира хипотезата, че евроинтеграцията – като звено на глобализацията – има като своя скрита вътрешна същност опита за преодоляване на стихийността в протичащия глобализационен процес.
5. Предполага се (и предпоставяната хипотеза) е, че евроинтеграцията представлява предизвикателство включително и пред НАТО – с оглед необходимостта от неговата закъсняла трансформация (в смисъл “европеизация”).
6. Лансира се и идеята, че евроинтеграцията представлява процес за евентуална реорганизация и на Организацията на обединените нации – така че тя да придобие най-после (или отново) статут на глобална институция, имаща реалната възможност да изпълнява ангажиментите си съобразно нейния устав.

I. Някои уточнения и допълнения към понятието глобализация

Едва ли през последните две десетилетия в медийното пространство съществува термин, по-употребяван от "глобализация". Възприема се като понятийно "подразбиращ се", като фактически се използва по-скоро "интуитивно" и недостатъчно научно от политици и представители на медиите. Същност понятието се нуждае от внасяне на уточнения и допълнения с оглед експлицирането му като обем и съдържание. Защото глобализацията има изключително широка гама от аспекти и проявления. Няма никакво съмнение напр., че в географски аспект тя е следствие от т. нар. "велики географски открития" - чрез които европейците откриват - и колонизират (с или без кавички) последователно цели три континента - Северна Америка, Южна Америка и накрая - Австралия. (Междувременно Франция колонизира части от Северна Африка, а Англия – части от Азия.) В този контекст, макар понятието да е въведено за пръв път преди няколко десетилетия, процесът има многовековна *предистория*. В това отношение важно е да се отбележи, че глобализацията възниква като *изключително европейско* по същността си явление, свързано с имперски амбиции, първо за колонизиране, а впоследствие за преразпределение на територии от други континенти.

При *опит за негова периодизация* (ако се изходи от концепцията ключовите моменти в проявлението му да бъдат обозначавани с термина "етапи"), би могло де се лансира следната **работна схема**:

Първи етап на глобализация – от великите географски открития до избухването и края на Първата световна война, чиято цел е географско преразпределение на света и в частност особено на колониите към различните метрополии;

Втори етап – между края на Първата и края на Втората световни войни, когато т. нар. "велики сили" влизат във военна конфронтация с цел опити за глобално преразпределение на света;

В резултат от Втората световна война светът е отново преразпределен. Водещите победители от антифашистката коалиция (бившият СССР, САЩ и Великобритания) се споразумяват да разделят Европа на две части – едната от които предоставена на СССР за установяване на социално-икономически и политически отношения, съществуващи дотогава само в две страни – Русия (след 1917 г.) и Монголия (след 1923 г.). Така се създават предпоставките и поетапно се реализира т. нар. "световна социалистическа общност" (в рамките на която се конституира и т. нар. "социалистическа система" – като икономически, включително и като военнополитически субект, представян чрез отбранителния съюз Варшавски договор и чрез Съюза за икономическа взаимопомощ).

Светът след Втората световна война се оказва “поляризиран” – като “съставен” от три общности – капиталистическа, социалистическа и общност на т. нар. “трети” или наричани още “развиващи се страни”.

В онези времена социализмът “*ирадира*” глобално, като през 1949 г. завладява най-огромния *азиатски* и планетарен като народонаселение гигант – Китай (чрез конституирането на Китайската народна Република), а по-късно стъпва включително и на северноамериканския континент – чрез кубинската революция от 1962 г.

Междувременно на онзи етап в глобален аспект текал и в основни линии приключват успешно изключителни по мащабността и същността си процеси, известни като “деколонизация”. След впечатляващото постижение на Алжир за придобиване на национален суверинитет примерът му се оказва заразителен и, обхванал скоро и редица други страни, довежда до окончателното *разпадане на колониалната система*.

Този процес би могъл без всякакви уговорки да бъде охарактеризиран като изключително важен (и в този смисъл да бъде окачествен като *третия етап* на глобализация).

Последният етап на глобализация (неправомерно отъждествявана с глобализационния процес като цяло) е свързан с рухването на социалистическата система. Той се характеризира с разпространението на пазарния капитализъм върху цялата планета, с инвазията на новите комуникационни технологии, с опитите за установяване на “нов световен ред” (Стиглиц, Фридман, Бауман, Рифкин и др.), съпътстван и от нов глобален безпорядък. (Бжежински).

Символично началото на този етап на глобализацията би могло да бъде отбелязано с разрушаването на Берлинската стена (1989 г.). **Съдържателно** обаче тя се проявява чрез разпада на бившата социалистическа общност и в частност чрез саморазпускането на нейния отбранителен съюз - Варшавския договор, чрез ликвидацията на Съвета за икономическа взаимопомощ, чрез държавно разложение включително и на бившия Съветски съюз.

Последният етап на глобализация доведе до доминация на капитализма (т.нар. пазарна икономика и демокрация) във всички европейски страни. (Уговорката “европейски” е необходима, доколкото и защото Китайската Народна Република, която е в азиатския регион, все още упорства срещу налагането на определени европейски и световни демократични *политически* принципи и процедури, съхранявайки приоритета на комунистическата партия в икономиката и в държавното устройство на страната.)

След обосноваваната по-горе постановка, че е необходимо прецизиране на понятието глобализация (в смисъл да не се смесва повече то с последния му етап) е възможно – с оглед на допълнителни уточнения - да бъде разгледан и проблема относно *тенденциите* (или “векторите”) на глобализация.

в геополитически аспект протича по “магистрала”, в които си сменят местата. Като се изходи от обстоятелството, че *глобализацията възниква като типично европейска инвазия* - т.е. като опит за “транслиране” на европейски политико-икономически интереси, приоритети и стандарти по света (включително и чрез колонизация на части или на цели континенти), става възможно да бъде осъзнато, че процесът ата различни “вектори”:

- *Европа – останалите континенти* (хронологически включително до края на Втората световна война);

- *Разнопосочност на “векторите”* в първите десетилетия след Втората световна война, когато Европа е все още слаба, а главни играчи в планетарен мащаб представляват основните две ядрени сили – САЩ и СССР. (В частност когато САЩ възстановяват Европа, включително и особено чрез плана “Маршал” спрямо тогавашна Федеративна Република Германия.);

- *Изключително важен момент в този период е разпадат на колониалната система;*

- След пълната капитулация на социалистическата система – когато идеологическата конфронтация бе радикално елиминирана, когато отбранителната ѝ система бе самосъсипана, когато се трасира възможност за конвергенция във възможно най-широк обхват - възникна вариант за глобализация “без вектори”. За съжаление, (според сериозни анализатори – Н. Чомски, Дж. Стиглиц, Дж. Рифкин и др., включително и всеизвестния съветолог Зб. Бжежински) САЩ се вживяха в ролята на световен хегемон, игнориращ значението на военнополитическите си съюзници и партньори от НАТО. (Най-драстичния пример е агресията срещу Ирак. Допълнително – “зад гърба” на натовските си съюзници Щатите сключват двустранни договори за настаняване на свои военни бази в бивши соцстрани като България, Румъния, Полша, Чехия).

Европейският съюз негодува – и според анализатори – основателно. Преодолявайки включително известната дипломатическа толерантност, Йошка Фишер във връзка с намерението за настаняване на нови американки бази в коментар пред в. “Гардиън” директно оповестява: “Европа е отново шокирана:

двете суперсили от времето на студената война, изглежда не възприемат Брюксел сериозно... Дали не сме заплашени от поредна надпревара във въоръжаването между Русия и САЩ, **при която Европа отново ще бъде място на тяхното съперничество?** (курсивът мой – б.а.) ... Американската политика - продължава Фишер, изглежда неразумна.” И допълва: “Една противоракетна система в Европа е европейски, а не двустранен (т.е. между САЩ и отделни източноевропейски страни – б.а.) процес... Не си струва заради този съмнителен проект Европа да се разедини. А двустранното разглеждане на въпроса (т.е. между САЩ и страните – “реципиенти” (б.а.) заплашва да направи точно това – да раздели Европа по същия начин, по който я раздели войната в Ирак.”¹

Всеизвестно е, че глобализацията, а коректността предполага да се прецизира – нейният **съвременен етап** (вж. направените по-горе уточнения - б.а.) е предмет на атаки от т. нар. антиглобалисти. Смята се, че съществува неразрешима дилема "глобализъм - антиглобализъм". Предполага се, че всички идейно политически установки въвн от така очертаната схема са невъзможни. Като се акцентира на обстоятелството, че антиглобализмът е концепция, ориентирана не толкова срещу глобализацията “изобщо”, а преди всичко и главно срещу нейните девиантни проявления, произтичащи и свързани, разбира се не само, но с или без уговорки все пак главно и преди всичко с опитите за нейното осъществяване чрез налагане на *американски хегемонизъм* – икономически, финансов, военен, политически, “културен” и пр. в следващото *изложение* се експлицира **хипотезата**, че антиглобализмът би могъл да бъде не изобщо преодолян, а чрез конструктивно съчетаване да бъде синтезиран в един условно наречен **"трети вариант"**.

В резюме той би могъл да бъде представен така:

А) Съвременната глобализацията се разгръща, макар и закономерно, ала поради неефикасното му управление в планетарен мащаб от страна на Организацията на Обединените нации и други международни структури, не разполагащи със съответен финансово и “властови” капацитет - *стихийно*;

Б) Тази е причината, поради която непрестанно избухват негови негативни последици, някои между които свързани “с” и произтичащи “от” неконтролираната му т.нар. “американизация” – проявяваща се като “хипер-хегемонизъм” в икономически (като неоимпериализъм), във военен (като милитаризъм), във “финансов (като

¹ **Йошка Фишер.** Европа отново разделена. В. “Гардиън”. (Препечатка в електронен в. “Всеки ден” – 30 март 2007 г.)

“доларизация” на световния пазар), като “духовен” (в смисъл “културен империализъм”) и пр варианти.

В) Европейският съюз е **единствената** в първото десетилетие на 21 век институция, която като уникална *мултинационална* социална структура, обединяваща в себе си след последното си разширяване почти 500 милионно население, чрез своето законодателство и практически действия би могла да предотврати (макар и частично) някои от негативите на стихийната глобализация. И нещо повече: в близка перспектива да се окаже дори и необходимия и задължителен за планетата *коректив* на протичащите стихийни геополитически и стратегически процеси:

- финансови (чрез елиминиране на глобалната “доларизацията”²);
- военни (чрез “туширане” на по нататъшната милитаризация);
- клерикални (чрез по-нататъшна секуларизация на обществения живот – в общността, а чрез нейния пример и в глобален план);
- хуманитарни (чрез преодоляване на т. нар. “двоен стандарт” при съблюдаването на човешките права);
- комуникационни, инфраструктурни и пр. и т.н.

В настоящото изложение се постулира хипотезата, че в началото на 21 век Европейският съюз е единствената структура, разполагаща с относително надежден капацитет – икономическо-финансов, организационен, технологически, информационен, демографски, в перспектива и военен, която би могла чрез действена конструктивна политика да неутрализира негативните последици на стихийната глобализация и да се превърне (примерно чрез Лисабонската си и чрез следващи стратегии) в гарант за *устойчивото развитие* на човечеството през третото му хилядолетие.

В изложениия контекст се налага привеждането и на допълнителни доводи.

II. Съдържание и същност на евроинтеграцията в системно социологически контекст

Европейският съюз (като институционален продукт на евроинтеграционния процес) представлява **уникална** в световната история *общност на независими* държави. (Засега остава дискуссионен проблемът какъв точно в юридически аспект е -

² Пет години след въвеждането на еврото като общоевропейска валута тя вече стабилно “покори” долара. “Стойността на еврвалутата в обращение вече е по-голяма от американската” известява в подзаглавие в. “Стандарт” (29. 12. 2006 г.) позовавайки се на световни, в т.ч. и на американски източници.

конфедерация или федерация . Този въпрос ще “виси” още известно време - докато не бъде приета неговата Конституция³). Общността е действително уникална, защото:

Първо, тя е доброволно - а не насилствено – конституирана (напр. чрез “аншлус” или друга форма на външна интервенция).

Второ, защото е единствената *наднационална* общност, възприела обща валута - еврото. (Независимо, че от една страна, в Англия продължава обструкцията срещу въвеждането му на острова, а - от друга страна, – процесът се реализира поетапно и не без трудности в общността. Засега т. нар. “еврозона” изключва от себе си ново присъединилите се страни от т. нар. “допълнителни вълни”. (Логиката, обаче предполага, че в крайна сметка еврото не само ще бъде въведено във всички страни на Съюза, но при това последните новоприети – България и Румъния – ще имат възможност да го въведат в синхрон с приетите през предпоследната “вълна” – б.а.).

Трето, защото ЕС въвежда (и налага) *общи метрологически стандарти* за страните членки. (В този план заслужава да се отбележи, че бившият Съюз за икономическа взаимопомощ не успя да постигне подобна унификация. Известно е, че в него действаха паралелно отделни национални стандарти (напр. ГОСТ в бившия СССР), БДС (в Народна република България), DIN (в бившата Германска демократична Република) и т.н.

Четвърто, Европейският съюз въвежда общо законодателство, при което законите на Съюза имат върховенство спрямо законите на страните-членки.

Прочее, дори и само приведените два последни факта свидетелстват, че въпреки течащите юридически дискусии Европейският съюз (макар и без все още гласувана чрез референдуми конституция) “де факто” представлява не просто “рехава” конфедерация, а напротив – почти изградена **федерация** от непознат в досегашната история тип.

Изтъкнатото предполага да бъдат анализирани съдържанието и същността на евроинтеграционния процес.

А. Съдържание

³ Известно е, че при проведени референдуми избирателите на Франция и Холандия я бламираха. Същевременно би следвало да се отчете, че още през 2005 г. девет страни я бяха вече ратифицирали: Литва, Унгария, Словения, Италия, Гърция, Словакия, Испания, Австрия и Германия. Важно е също да се отбележи, че проведените референдуми в отделните страни бяха с различна политическа натовареност – напр. този във Франция имаше задължителен за законодателите вот (и в този смисъл той имаше политическата стойност на плебисцит), докато напр. в Холандия имаше само препоръчителен спрямо законодателната власт вот.

В социологически аспект под “съдържание” на даден социален процес би могло и би следвало да се разбират различните компоненти, които го съставят – икономически, демографски, екологически, политически и пр.⁴ В изложения контекст евроинтеграцията би могла да бъде представена “като съдържание” в най-пълен вид чрез “комплекта” от известните т. нар. предприежителни глави, които следваше и бяха поетапно “затворени” от желаещите и присъединилите се към Съюза. За да не бъдат обстойно изброявани възможно е синтезирано да бъдат обобщени в няколко основни пункта:

1. Институционално изграждане на общност от независими държави, **изключващи** по презумпция някогашните военни конфликти между тях (както между отделни страни, така и в рамките на цялата разширяваща се общност от държави);

2. Икономически просперитет, основаващ се на редица модерни принципи, между които на първо място изискването за **социално** (именно за социално!) пазарно стопанство, и в частност включително и предпоставянето на ултиматума за **субсидиарността**. (Вж. **Концепция за социално пазарно стопанство**. Принципи, опит, задачи. Бон, юни 1999, български превод, фондация “Конрад Аденауер”).

Принципът предполага, че развитите европейски държави са длъжни да осъществяват подкрепа на развиващите се с оглед постигане на относително “осреднени” стандарти.⁵

3. Съвместна (солидарна) стратегия за предотвратяване на евентуални екологически рискове (свързани напр. със злополуки с атомни електрически централи), както и за съхранение и възпроизводство на екологическата среда на Европа. (Вж. в частност европейската програма “Натура – 2000”), респ. за перспективно възпроизводство на планетарния хомеостазис.

4. Качествено нов тип социални комуникации (в широкия смисъл на понятието) – свободно движение на хора, на стоки, капитали, информация и пр.

5. Други.

Б. Същност на процеса

В социологически аспект под понятието “същност” би следвало да се разбира обичайно **скрития** зад “видимото” съдържание обществен контекст на дадено социално

⁴ Вж. по-подробно **Кертиков, К.** Общество и урбанизация. С., 1989 г., с.с. 130 – 136.

⁵ Вж. *Бъдещето на социалната демокрация*. Фондация “Фридрих Еберг”, С., 2007 г., 390 с. (И по-конкретно: с.с. 13 – 53; 124 – 170.)

явление.⁶ В конкретния случай става дума за **евроинтеграцията като неотменим компонент на последната фаза на глобализация (съвременната).**

Тук се лансира хипотезата, че т. нар. “скрита” същност на евроинтеграцията представлява уникален социален процес, разгърнал се след средата на втората половина на двадесетото столетие и протичащ и през настоящия век, чиято дълбока същност (и перспектива) е превръщането на процеса в действителен коректив на стихийно протичащата и неконтролирана глобализация.

Тезата е възможно да бъде (в работен порядък) аргументирана, както следва:

Евроинтеграцията е процес, представляващ компонент или “звено” от глобализацията. (Тук различия в схващанията на изследователите не съществуват.) Евроинтеграцията е, обаче същевременно опит за институционална – при това: рационална! намеса - в стихийно протичащите процеси на глобализация. (В смисъла на по-горе изложеното – б.а.) Тя е рационален конструкт (бъдещето ще покаже доколко успешен⁷) за известен контрол върху стихийната глобализация; за предотвратяване, както и за определена неутрализация на нейните негативни проявления; за “хуманизация” (в най-широкия смисъл на понятието) на вече проявените и / или очаквани нейни негативни последици...

Евроинтеграцията представлява процес, чиято истинска (не винаги експлицитно изразена **същност**) е “хуманизацията” на глобализацията – чрез неутрализиране на нейните девиантни “деривати”, между които включително и:

- на “планеритаризацията” на ислямисткия фундаментализъм и свързания с него тероризъм (или антитероризъм, насочен срещу някои форми на държавен тероризъм, идентифицирани обичайно в ислямисткото пространство като “американо-израелски”);
- на северно американския империализъм, милитаризъм, реваншизъм;
- на рецидивите на етнически и верски катаклизми⁸ по цялата планета⁹ и т.н.

⁶ Вж. Кертиков, К. цит. Съч., с. 130 – 132.

⁷ Един от нейните стратегически “маркери” е т. нар. Лисабонска стратегия. Тя предвижда в обозрима перспектива ЕС да се превърне във възможно най-силното икономическо обединение в света. Фактически след последните две “вълни” на приобщаване към ЕС Лисабонската стратегия (според анализатори) “буксува” (б.а.)

⁸ Прочее, покойният вече папа Йон Павел Втори във връзка с процеса се изказва така: ”Европа диша с два бели дроба – западен и източен. *А благодарение на християнската вяра Европа предстои да стане ковачница на основополагащите човеишки ценности*” (БТА, 15 февруари 2004).

⁹ В този смисъл следва изрично да се отбележи, че Европейският съюз неотклонно се конституира като светска, а не като конфесионална (т.е. верска) общност на народи. Въпреки, че преобладаващото

При един друг “прочит” на *същността* на евроинтеграцията тя би могло да бъде (допълнително) представена (с евентуални уговорки и резерви) и така: Човечеството през XXI век навлиза в период, когато *възраждането на европоцентризма* е необходима и задължителна предпоставка и бариера срещу известни (или предполагаеми) прояви на “азиоцентризъм”, на северно американски хегемонизъм, на ислямистки тероризъм, на всякакви други, в т.ч. и още неизвестни прояви на заплахи срещу човечеството.

Прочее, в частност спрямо американският хегемонизъм най-често вниманието се привлича върху следните факти и обстоятелства:

- САЩ саботират международните мероприятия по съхранението и възпроизводството на околната среда – въпреки че са водещия планетарен замърсител¹⁰. (В този аспект особено се акцентира върху неподписването на Протокола от Киото);

- САЩ брутално не се съобразяват с решенията на ООН, включително и с неговия висш орган - Съвета за сигурност. (И предприемат едностранни, включително и военни инвазии по цялата планета – от Корея и Виетнам до Ирак и пр.);

- Спекулират с т. нар. човешки права , прилагайки “двойни стандарти” . (Като примери най-често се изтъкват издевателствата в лагера Гуантанамо, поддържането на тайни затвори в някои източноевропейски страни¹¹ и др.);

- Абсолютизират своите т. нар. “американски интереси”, като при това се опитват да ги превърнат от национални в уж “планетарни”. (Драстичен пример представляват непреставашите напъни да монополизират преобладаващата част от световните пазари на нефт, газ и други суровини.);

- масирано (и арогантно според редица анализатори¹²) организират “износ” на демокрация по американски “тертип” – икономическа, политическа, включително и *псевдокултурна*. (Последната се идентифицира от изследователи като “гнусотията на

население в него изповядва християнски традиционни ценности, ЕС не налага никакво вероизповедание като определящо ценностната му система. Предполага се, че общността приема като водеща ценност секуларизма (в частност включително и научния атеизъм), а не догмите на различни религиозни деноминации (б.а.).

¹⁰ Радио ВВС в емисията си от 07. 03. 2005 огласи “САЩ са увеличили парниковите газове с още 13 процента”.

¹¹ Вж. в. “Политика” – 12. 03. 2006 г.

¹² Сред които и известният интелектуалец Н. Чомски, оповестил изследванията си в серия от публикации в световната преса, изброяването на които е почти невъзможно (б.а.).

американската масова култура”, резултат на нейната “холивудизация” и превръщана в “културен империализъм”.¹³⁾

Прочее, *възраждането на един съвременен европоцентризъм* (чрез процеса на евроинтеграция) би означавал по същество ликвидирането на всякакви отминали или настоящи прояви на континентални “центризми” – напр. азиатски или северноамерикански. Доколкото и защото евроинтеграцията предполага действителен плурализъм – етнически¹⁴, културен, конфесионален¹⁵ и пр.

Частен случай на евроинтеграцията (като аспект на нейна скрита същност и проява) е и трансформацията на НАТО. А допълнително си заслужава да се разсъждава и върху бъдещето на Организацията на обединените нации.

III. НАТО - пред трансформация чрез “европеизация”

НАТО е военнополитически блок,¹⁶ обединяващ при създаването си държави от три континента, съответно две между които северноамерикански (САЩ и Канада), една евроазиатска (Турция) и няколко десетки европейски.

Публична тайна е, че буквално до преди няколко години той бе ултимативно доминиран от САЩ. (Аналогично както бившият СССР беше връх и арбитър на отбранителния военен съюз Варшавски договор.)

Не е тайна обаче, че НАТО след саморазпускането на Варшавския договор и особено след самоволните – некоординирани с него действия от страна на САЩ, и преди всичко американо-британската агресия срещу суверенен Ирак, *от една страна*, и допълнително сключваните *двустранни* спогодби за настаняване на американски бази в няколко бивши социалистически страни (България, Румъния, Полша и Чехия) – без необходимото и задължително по презумпция съгласуване с него, *от друга страна*, го

¹³ Вж. Писарев, П. Американският културен империализъм. В: спис. “Понеделник”, № 3/ 2003 г.

¹⁴ Тук като доказателство би могло да се приведе организираната чрез съдействието на ЕС декада на ромското включване. (б.а.)

¹⁵ И тук би следвало изрично да се подчертае, че в проекта за общоевропейска конституция всички религиозни деноминации са равнопоставени, като същевременно се предоставя правото на интелегентната част на общността – тази на атеистите – да отстояват също своя научен мироглед.

¹⁶ Основан на 4 април 1949 г. Без да е основополагащ, съществен за него е чл. 5 от сключения тогава договор, който гласи: “Страните се съгласяват, че въоръжено нападение срещу една или повече от тях в Европа или в Северна Америка ще се разглежда като нападение срещу всички тях”. (<http://bg.wikipedia.org>). Същият източник допълва: “Първоначалната идея на договора е, че евентуална наuesa на СССР срещу някоя от европейските страни – членки или САЩ ще се третира като атака срещу самите САЩ... До такава атака обаче не се стига. Вместо това за пръв път в историята на договора САЩ се позовава на чл. 5 на 12 септември 2001 г. в отговор на терористичните атаки на 11 септември”.

изправи пред сериозна вътрешна военно-политическа криза. Независими експерти алармираха “НАТО е вече разчленен”¹⁷.

Подобна обстановка предполага два възможни изхода, които метафорично би могло да бъдат обозначени като – “оздравителен” и “разложителен”.

Независимо как стратегите на САЩ виждат изхода от възникналата криза, възможният “оздравителен” вариант според експертни и политически оценки¹⁸ е свързан с наченатата и продължаваща “европеизация” на НАТО. (Понятието се въвежда от пишещите тези редове, макар да не се изключва възможността да бъде използвано по-рано и от други изследователи - б.а.) Осъзнаването на подобна възможност предполага предварителен анализ.

НАТО провежда различни мироопазващи мисии. По принцип неговите действия се реализират само в евроатлантическото социо-географско пространство. (Пример е интервенцията му спрямо бивша Югославия). Прецедент е, когато (но чрез изрично санкциониране от страна на Организацията на обединените нации) навлезе с миротворна мисия в Афганистан.

НАТО не участва в агресията на САЩ и Англия срещу суверенен Ирак.

Вярно е, че отделни негови членове, включени в коалицията на т. нар. "желаещи" (наречени от видни интелектуалци и евро политици “коалицията на принудените”¹⁹) се присъединиха към американско-британската офанзива срещу Ирак. Също така факт е, че последователно много между тях се изтеглиха.

Възникна прецедент: САЩ - най-мощната военна сила в света, се оказва в изолация спрямо смятаните за нейни сателити. (Известно е, че в медийното пространство бе лансирана тезата за "две Европи" - т. нар. "Стара Европа" - проявяваща признаци и воля за суверинитет спрямо САЩ, и т. нар. "Нова Европа" - става дума за

¹⁷ Има се предвид главно обструкцията на Франция и Германия срещу агресията на САЩ в Ирак, когато САЩ се оказаха в изолация не само от световното обществено мнение, от ООН, но включително и от два от най-мощните си партньори - Франция и Германия. (б.а.)

¹⁸ Вж. Ферхойген, Гюнтер. Цит. Съч. с.с. 133, 134, 136, 139 – 151.

¹⁹ Подобно схващане се възприема включително и от изтъкнати политически представители на Евросъюза. В книгата си “Европа в криза” (Български превод - 2006 г.) Гюнтер Ферхойген изрично оповестява: “По време на кризата в Ирак държавите кандидатки за членство в НАТО и вече новоприетите членки Полша, Чехия и Унгария се солидаризираха със САЩ. **Сториха го под значителен натиск...**” (стр. 136.) Не се отделя специално внимание на другите **принудени** да участват в т. нар. “коалиция на желаещите” – България и Румъния. Ала в изложения контекст се подразбира тяхната безпомощност за съпротива – аналогична на времето, когато СССР през 1968 г. окупира тогавашна Чехословакия и допълнително (чрез Варшавския договор за самоотбрана) включи и други страни, в. т. ч. и Народна Република България. Симптоматично е, обаче, че тогава (за разлика от сега) Румъния намери смелостта да не се включи в наложената ѝ авантюра...

страни, интерпретирани като новите американски "марионетки". (Между тях включително и България.)

Между "Стара Европа" и САЩ, респ. между Европейския съюз и Съединените щати съществува вече сериозна колизия.²⁰ Този прецедент е симптоматичен. И той подсказва (с всички възможни уговорки), че Европейският съюз вече е набрал потенциал, достатъчен за да се противопостави на американския хегемонизъм и експанзионизъм.

Конфликтът не се експлицира чрез изрични документи на Евросъюза. Ала политиката му (при сериозен неин анализ) подсказва, че Европейският съюз вече провежда категорична стратегия за "де-американизация" на НАТО, която би могло да бъде характеризирана и като опит за негова "**европеизация**". В това отношение симптоматични (и същевременно категорични) са изявленията на редица видни представители на Евросъюза (*Гюнтер Ферхойген*, 2006; *Йошка Фишер*, 2007²¹ и др.). В частност Ферхойген директно оповестява: САЩ не убедиха и не се съобразиха с европейските си съюзници от НАТО относно агресията срещу Ирак. И по-конкретно: "Ирак не притежаваше оръжия за масово поразяване. Ирак нямаше връзка с атентаторите от 11 септември 2001 г. Ирак нямаше агресивни намерения спрямо съседите си."²²; "Докато НАТО беше голяма обща рамка, американско-европейският свят беше прозрачно и ясно подреден...."²³. (Без изрично да се подчертава, само подразбира се, НАТО подлежи на трансформация в различни аспекти (един между които е и неговата еманципация от американското опекунство.)

Прочее, по повод и във връзка с ликвидирането на окупационните бази на бившия СССР върху територията на бивша Източна Германия антимилиитаристични и патриотични движения в обединена Германия повдигнаха ребром въпроса: а защо аналогично не се "изнасят" и американските окупационни бази от Германия?!

Всеизвестно е, че тези бази не са НАТО-вски, а само американски. Недостатъчно може би е известно, че те са настанени там именно като американски *окупационни* – аналогично на някогашните съветски бази, дислоцирани на територията на бивша

²⁰ Безспорният пример е, когато Германия и Франция отказаха участие в американско-британската агресия срещу суверенен Ирак (б.а.)

²¹ Цитиран частично в предходното изложение (б.а.)

²² **Ферхойген, Гюнтер.** *Европа в криза. За преосмисляне на европейската идея.* (Превод от немски, С., 2006, с. 133.)

²³ Пак там, с. 134.

Източна Германия. (И в този смисъл имат резон протестите на немски неправителствени организации и движения срещу тях.²⁴

Някои от изложените факти и съображения би следвало да наведат мислеция читател към извода “НАТО се нуждае от трансформация”.

Защото след саморазпускането на Варшавския договор той (НАТО) е загубил своя автентичен стратегически противник.

Защото, той не бива да бъде повече аналог на бившия Варшавски пакт, когато решенията там се вземаха не чрез висшегласие или консенсус, а чрез налагане от Кремъл;

Защото, (в гореизложенния смисъл) по-нататъшният диктат на САЩ над НАТО следва да се възприема като атавизъм. И в този смисъл НАТО (за да оцелее и евентуално да се развива) се нуждае от трансформация или с други думи от модернизация, ключовата позивна на която е “европеизация”....

IV Обобщение

* Разпадът на социалистическата общност не доведе до прогнозираната през средата на миналото столетие “конвергенция” между капитализъм и социализъм. (Специално в България процесът се осъществи като “механична” реставрация на капитализма в проявленията му от края на 30-те години на миналия век.²⁵)

* Няма съмнение, че чрез процеса на интеграция Европа (имат се предвид разбира се нейните жители) има амбицията да преоткрие и да утвърди и своя автентичен континентален идентитет - ала не просто в географски, а преди всичко в цивилизационен аспект. Бидейки някога “люлка на цивилизацията” тя се чувства обречена да бъде вече маяк на глобализацията. (Тя не е безпаметна. Отлично осъзнава, че в нея избухнаха двете световни войни. Именно в нея се разгоря и третата – т. нар. студена война, макар и разпалена този път не от нея, а от САЩ. И има основание да се безпокои, че ако остане бездействена би могла да се превърне в арена и на следваща

²⁴ Бенджамин, Медея. Светът се надига срещу US – базите. “Докато малко други държави, като Великобритания, Русия, Китай, Италия и Франция имат бази извън тяхната територия, 95 % от чуждите бази са американски. Според цифри на правителството САЩ поддържат 737 бази в 130 страни...”(www.vestnikdtdka.com. 15.03.2007.)

²⁵ Бидейки в условията на социализма относително развита индустриално-аграрна страна, с развити производства в областта на химията, металургията, електрониката, ядрената енергетика, включително и космонавтиката, страната в периода на реставрация на капитализма се де-индустриализира и де-урбанизира. Очакванията за нейната “ре-модернизация” се свързват с интегрирането ѝ в Европейския съюз.

световна война.²⁶ . И в този смисъл – по силата на натрупания от нея злополучен исторически опит – е принудена да се обединява, за да предотврати по такъв начин зреещите нови глобални конфликти. Обречена е да бъде глобален миротворец. В какъвто тя вече се превръща.)

* Несериозно е да се допуска, че евроинтеграцията протича като безпрепятствен процес. Освен външна, той има и свои вътрешни противоречия и съпротиви.

- Във вътрешно политически аспект остава без постигнат консенсус (и дори като изобщо не поставен) проблема относно *перспективния модел* на Европейския съюз – социален, либерален, социално либерален, някакъв друг...

Дълбоки противоречия се разгарят не само между, но и в двата основни политически полюси (включително и в центъра). Левицата е раздвоена между традиционната континентална социалдемократия и лейбъризма на островна Великобритания. (Известен е последователния обструкционизъм на британците по отношение напр. на агресията в Ирак, на разпределението на евро фондовете²⁷, на възприемането на еврото като обща за общността валута и т.н.);

- Сериозен проблем пред Евросъюза е и неговата “хипер-бюрократизация”.

Налаганят чиновнически (кореспондиращ донякъде с някогашния номенклатурен подход в бившите социалистически страни) отблъсква гласоподавателите от активно участие при формулирането и от възможността за вземането на съответни решения. (Анализатори твърдят, че французи и холандци чрез референдумите за приемането на европейска конституция са изразили своя “електорален протест” преди всичко срещу евро бюрократизма.²⁸)

* С всички възможни уговорки все пак възможно е да се приеме, че евроинтеграцията представлява (заедно с всичките нейни, включително и противоречиви тенденции) процес, подчинен на един ляв (или ляво центристски)

²⁶ Вж. приведените в горния текст предупреждения от Гюнтер Ферхойген (б.а.)

²⁷ Известно е, че управляващите британски лейбъристи се обявиха категорично срещу субсидирането на селското стопанство в Евросъюза. В интервю английският посланик в Р. България **Джереми Хил** оповести позицията на страната си така: “Нашата позиция е, че на определен етап до 2013 г. трябва да се преразгледа общата селскостопанска политика... Евросъюзът изразходва 40 % от бюджета си за плащания на селското стопанство, чийто принос е само 2 % в растежа и производството. Затова и в контекста на глобалните предизвикателства през следващите 6 години се налага преосмисляне”. (В. “Сега”, 09. 07. 2005 г.) Господин Хил обнадежди българите чрез допълнението “източноевропейците са добри помощници, които се грижат за възрастните хора”. (Пак там.)

²⁸ Един от неговите частни, ала едва ли и безобиден случай се изразява и в това, че еврочиновниците буквално “бълват” купища от документи, повечето от които ненужни или поне неизползваеми. Като драстичен пример за сравнение изследователите привеждат факта, че Холандската конституция е обнародван в обем от само 30 (словом – тридесет) страници, докато проектът за евро конституцията е отпечатан на близо 400 (словом – четиристотин) страници (б.а.).

социален модел. Доколкото и защото като концепция предполага, а като социална практика се обективира чрез опити за:

- неутрализиране на негативните прояви на съвременния стадий на глобализацията - в екологически, в социален, в икономически, финансов, военен, културологически и пр. аспекти;

- изграждане на специфично цивилизационно пространство, което би могло да бъде предложено и да се превърне в перспектива в еталон за развитие на целия свят.

* Европейския съюз не просто се дистанцира от северноамериканския “модел” (възприеман до неотдавна като “американска мечта”), но нещо повече – вече директно го отхвърля и заменя със собствена визия за устройството на глобализацията се свят.²⁹

* Придобивайки (вследствие на поетапното си разширение) включително и демографско надмощие над извъневропейските НАТО – вски страни (САЩ, Канада и Турция, Евросъюзът достига позиции, чрез които би могъл и вече осъществява успешни опити за европеизация и на НАТО. Показателни в този смисъл са оттеглянето на редица негови страни членки от т. нар. “коалиция на желаещите”.

* Европейския съюз – чрез последните две вълни на разширението си, от една страна се превръща в значително по-конкурентен в икономическо отношение партньор не само и не толкова на САЩ, но включително и на особено *интензивно развиващите се* през последното десетилетие азиатски гиганти – Япония, Китайската народна република, Индия и др. Същевременно ЕС е в състояние -да предотврати чрез поетапното си разширяване и възможността от евентуалното превръщане на Руската федерация в негов потенциален неприятел. Партньорството между ЕС и Руската федерация се очертава като очевидно най-благоприятна за ЕС перспектива.³⁰

* Метафорично евроинтеграцията би могло да бъде определена като реализация на “конвергенция чрез дивергенция”. Става дума за възможността за обединение на държави, съхраняващи и възпроизвеждащи своята национална идентичност.

*. Европейският съюз е **единствената мултинационална структура**, която в началото на третото хилядолетие е в състояние (като значим социално-икономически, политически и културологически потенциал) да неутрализира девиантните прояви на конфесионален антагонизъм (в смисъла на сблъсък между религиозните

²⁹ Тази тенденция е изразена най-убедително от Дж. Рифкин в книгата му *Европейската мечта: Как бъдещето на Европа затъмнява американската мечта*. Изд. Прозорец, С., 2005.

³⁰ Очевидно невъзможно е вече Русия да бъде превърната във враг, “който да дисциплинира Европа”, признава Сергей Караганов – председател на Съвета по външна и отбранителна политика на Руската федерация. (Агенция РИА Новости, 12. 12. 2006 г.)

цивилизации), на атавистичен милитаризъм, на тероризъм и на антитероризъм, на екологически катаклизми, на почти всички други предизвикателства на епохата.

* Пред ЕС (като най-мощната мултинационална структура в света) стои и задачата да инициира и да реализира проект и за **реорганизация** на ООН, така че най-после да се превърне в действен орган за решаване на натрупаните глобални проблеми – политически, икономически, хуманитарни, екологически и др.п., т. е. глобални...